

СПРАВКА

за научните и научно приложните приноси
в трудовете, след хабилитирането за „доцент”,

на доц. д-р Васил Христов Стипцов,

Лесотехнически университет – гр. София, Факултет „Горско стопанство”
катедра „Лесовъдство”,

за участие в обявения конкурс за академичната длъжност „професор“, обявен в Държавен вестник бр. 26 от 01. 04.2016 г., в област висше образование б. „Аграрни науки и ветеринарна медицина”, професионално направление 6.5. „Горско стопанство”, научна специалност „Лесовъдство” (вкл. Дендрология, по дисциплината „Стопанисване на горите” за нуждите на катедра „Лесовъдство”, във Факултет „Горско стопанство” на Лесотехнически университет гр. София

За участие в конкурса се представя Общ списък с публикации № 1 и Списък на трудовете за участие в конкурса – Списък 2. Общия брой на публикации, монографии, разработки и др. е 381 бр., като до първата хабилитация са 152 заглавия, а за участие в конкурса за „професор” – 229 бр. От общия брой публикации за конкурса са представени 107 бр., от които 8 бр. Монографии; 1 бр. публикация с характер на студия; 17 бр. учебници, учебни пособия и помагала; 44 бр. научни статии в реферирани списания; 16 бр. доклади изнесени на международни и национални конгреси/конференции/, съвещания и др.; 8 бр. в научно – приложни списания; 3 бр. разработки, внедрени в горскостопанската практика; 3 бр. Планове за развитие на горите; 18 бр. Системи за управление на качеството на организации от горския сектор и др.

I. НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧНИ ПРИНОСИ

I.1. Научно-методологични приноси, свързани със стопанисването на горите и горските територии.

1. Непосредствено с приключване на процеса на възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд са разработени и представени в достъпен вид материали за **стопанисване на публичните и частните гори**. Направен е обстоен преглед на управлението и стопанисването на горите в условията на плурализъм в собствеността, уредено в ЗГ (1925), и при условията на изключително държавна собственост на горите, уредено в ЗГ (1958).

Дадени са законовите рамки на новото горско законодателство, уредени с новия Закон за горите от 1997 г. Описани са условията/процедурите за провеждане на търгове, конкурси и преговори с потенциален ползвател за стопанисване и ползване на горските ресурси и територии. По отношение на стопанисването на горите се дава възможност за прилагане на всички форми на стопанисване на горите – високостъблена, смесена семенно-издънкова; издънкови за превръщане и ниско стъблена форма, с което се слага край на ограниченията при стопанисването на горите, заложи в текстовете за стопанисването на горите в ЗГ (1958). (Материалите са първите издания в тази насока след възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд и затова се явява ценно помагало за горовладельците и преподавателите в ЛТУ, занимаващи се с въпросите за стопанисване на горите, горската политика, оценка на гори и земи, нормативната уредба на горския сектор. Посочени са 15 бр. проблеми свързани с управлението на частната горска собственост. Определена е ролята на лесоустройството в управлението на горите в условията на плурализъм в собствеността и спазване на принципите за устойчивото и многофункционално стопанисване на горите. Посочени са пътищата за решаване на проблемите при стопанисване на частните гори, като достигане на информацията до собствениците и безплатно обучение на същите с цел положително отношение към собствеността на горите. (публикации №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 35, 40, 54, 86)

2. Направени са изследвания и анализи на проблемите при **стопанисване на общински гори**. Представена е формата на управление на общински гори. Представени са сравнителни данни от стопанисване на общински и държавни гори в община Тетевен, като се дават положителни примери от стопанисване на общинските гори с въвеждането на насоки за устойчиво стопанисване на буковите чрез провеждане на сечи с по-дълъг възобновителен период. Дадени са препоръки и насоки за бъдещото развитие на общински гори, чрез разработване на Планове за развитие на горите. Предложенията се включени в стратегическите документи и нормативната база за развитието на горите и горския сектор (публ. №№ 1, 2, 4, 14, 63, 64, 83)

3. Направен е задълбочен анализ на **агролесовъдството** в България и възможностите за устойчивото му развитие. Описани са агролесовъдските системи в България и в частност тези от Североизточна България, както и на агролесовъдските системи с участието на тополите, като природосъобразна и доходоносна инвестиция.

Предложени са препоръки за стопанисването им. Представени са възможностите за прилагане на основните агролесовъдски системи. Очертани са етапите, през които е преминал процеса на институционализиране на агролесовъдството. Основен принос е разработената и одобрена Концепция за развитие и приложение на агролесовъдството в България, където са представени социално-икономическите условия за развитие на агролесовъдството; държавната политика, институции и човешки ресурси; развитието на научните изследвания, образованието и обучението. Представен е опита на България в природосъобразното и икономически ефективно развитие на агролесовъдството в Турция. Материалите са подходящи за обучение на студенти, курсисти, фермери и предприемачи в горското и селското стопанство. (публ. №№ 12,13, 28, 34,80, 85)

4. Направени са задълбочени проучвания върху състоянието и досегашното стопанисване на **кестеновите гори** в България. Направен е опит за характеризирание на условията на месторастене при които се развиват кестеновите гори, като месторастенията са класифицирани в три основни групи: нископродуктивни, средно продуктивни и високопродуктивни. Описани и охарактеризирани са 4 типа гора. Направен е опит за обосноваване на стопанска цел в тези типове гора и в тази насока са направени изводи и препоръки за лесовъдските дейности, които следва да се водят при стопанисването им. На базата на анализите са направени препоръки за стопанисването им, които са включени в нормативната уредба за бъдещото стопанисване и управление на тези ценни за страната гори. (Указания за стопанисване на кестеновите гори на КГ и Правилник за сечите,1997) (публ. № 81)

5. Направен е задълбочен анализ на състоянието и **стопанисването на издънковите гори** в т.ч. буковите, дъбовите, церовите и др., като резултат от заложените в нормативната база принципни постановки. Направена е лесовъдско-таксационна характеристика на тези гори за период от 60 години. Направен е критичен анализ и преглед на причините за състоянието на издънковите гори в България, като е обърнато особено внимание на заложените в нормативните документи за стопанисването на тези гори, принципи и постановки. Направен е сравнителен анализ на текстовете в Правилника за сечите (1951), Правилника за главните сечи в горите на НР България (1962) и Правилника за Главните сечи в горите та НР България (1975). Посочват се причини за лошото състояние на издънковите горите, което е резултат от превръщането на издънковите гори в

семенни предимно чрез реконструкция, както и стопанисването им само чрез превръщане в семенни и ограничено нискостълено стопанисване. Посочва се, че съществена положителна промяна в стопанисването на издънковите гори са заложените в ЗГ (1997) и ППЗГ (1997) нови насоки. Прави се за пръв път крачка в посока за даване на приоритет на всички форми на стопанисване - семенни, смесени семенно-издънкови, издънкови за превръщане и нискостъблени. Посочва се, че отгледните и възобновителни сечи в издънковите гори са същите, както в семенните, като се отчитат биологическите особености на дървесните видове и се определят диференцирани турнуси на сеч. Прави се предложение да се преустанови низовото отглеждане и да се заменя отглеждане с върхов и комбиниран с върхов уклон. Отбелязва се, че площите и запасът на високостъблените букови, дъбови и церови гори намалява, поради включването на огромни площи в класа за реконструкция. Предлага се да се определят категориите на гори за активна лесовъдска намеса и насажденията, където се налага да протичат естествените процеси на възобновяване. Направени са 7 извода по отношение на заложените в ЗГ (1997) текстове за стопанисването на горите, които да може да бъдат взети предвид в следващите ЗИДЗГ и Наредбата за сечите в горите на Р.България. (публ. №№ 82, 83, 84)

6. Проучена е динамиката на измененията в лесовъдско-таксационните показатели на буковите и дъбовите гори за период от 60 години (1950 до 2010 г.). Направени изводи за състоянието на тези гори и са дадени препоръки за бъдещото им стопанисване. Анализирани са провежданите сечи в буковите гори през различните периоди на стопанисване, както и стопанисването на горите пострадали от природни нарушения. Предлага се да се преосмисли виждането за понятието „насаждение”, като водещи, да не са лесовъдските признаци на насажденията, а насоките и целите за стопанисване горите. Посочват се принципи при определянето на границите на насажденията в Турция и други страни, което е свързано с критерия устойчивост на насажденията.. Анализирани са резултати от водените възобновителни и отгледни сечи в буковите гори. Дадени са насоки за стопанисване на буковите гори пострадали от природни бедствия, обосновани на биологическите особености на бука и необходимостта от промяна в мисленето при стопанисването на буковите гори. Направени са основни изводи и препоръки за практиката от анализа на данните за изменението на буковите гори и насоки за стопанисване на горите след природни нарушение. Препоръките са включени в

нормативната база за стопанисването на тези гори (публ. №№ 36, 66, 67, 93, 94)

7. Направен е задълбочен анализ на проблема „**реконструкция на горски насаждения**”, като на основата на над 50 годишен период на изследване теоритично са обосновани несъвършенствата и недостатъците на този метод за стопанисване на горите. На основата на тези проучвания са проведени две национални съвещания и стопанския клас за реконструкция е „разсформирован”, като е преустановена порочната практика за реконструиране на т.нар. „малоценни и нископроизводителни гори”. Проследено е в исторически аспект развитието на този процес и отразяването му в нормативната база за горите, като се подчертава, че в ЗГ такива текстове не са приемани, а това е ставало само с промени в Инструкцията за устройство на горите. Представени са вижданията за реконструкцията – базирана само на критериите „производителност на насажденията” и връзката „дървесен вид-растежна среда”. Представено е определение за „реконструкция” и три вида на лесовъдските въздействия. Представено е ново виждане за мястото на стопанския клас „гори за реконструкция”. Направено е предложение за разсформироване (отпадане) на стопанския клас за реконструкция и са посочени 4 подхода за стопанисване на тези насаждения включени в този стопански клас. На проведеното Национално съвещание по проблемите на реконструкцията на горските насаждения през 2007 г. в ДГС – Хисар е взето решение и този стопански клас да не се формира повече, а насажденията са прехвърлени и се стопанисват по преобладавицата дървесен вид. (публ. №№ 63, 64, 66, 76, 91, 93, 94);

8. В горскостопанската практика на страната липсват местни обемни и сортиментни таблици за обикновения габър (*Carpinus betulus* L.). Съгласно Инструкцията за устройство на горите в Република България (1993) като обемна таблица за обикновения габър са препоръчани таблиците за високостъблен бук (Духовников и др. 1983). **Разработени са и са внедрени в практиката обемно-разредни таблици за обикновения габър** (*Carpinus betulus* L.). Разработените таблици са приети от Националното управление за горите за внедряване и са съставна част в Наръчник на таксатора (2004) и Справочник по дендробиометрия (2004). Резултатите са продължение от проучванията за закономерностите в развитието на буково-габърите и габърите гори в България, като се явяват приложна част за горскостопанската практика. Разработването на тези таблици и внедряването им в практиката и науката дава възможност за по-точно сортиментирание на насажденията и използването на местни обемно-разредни таблици. (публ. № 11)

9. Представени са теоритичните основи на важните за лесовъдската наука и практика теми. Посочени са някои широко прилагани методи и задачи за оценка и подредба на практическите занятия по лесовъдство. Разработен е учебен материал - добре илюстриран и съобразен със съвременната лесовъдска терминология и номенклатура на провежданите сечи в горите, което е в помощ на лесовъди, обучаващи се и/или заети в практическата и/или научна дейност. Използваната съвременната терминология и достъпно представен материал правят учебното помагало подходящо за използване на сравнително широк кръг от специалисти от други отрасли, имащи интереси и нуждаещи се от познания за горите. (публ. № 15)

10. В рамките на работата по проект INTEGRAL:

а. е осъществено комплексно изследване, базирано на интердисциплинарна платформа с фокус, не само върху горските ресурси, но и върху останалите залесени и незалесени земи на ниво ландшафтен комплекс. Възприета и наложена бе **промяна в традиционното разбиране в управлението на горите**, че днешните решения не засягат само местните или локалните изменения на горите, а оказват влияние на регионалните, на измененията в национален и общоевропейски мащаб;

б. За първи път в България в два представителни обекта (общините Тетевен и Велинград), са събрани данни за горите, проведени са дълбочинни структурирани интервюта за мнения на заинтересованите страни и с помощта на информационни системи за подпомагане на вземането на решения в горското стопанство (DSS - SYBILA и Parmenides EIDOS) са **определени ключови фактори** (26 на брой, които помагат или създават бариери), **оказващи влияние на управлението на горите**, разделени в следните групи: екологични, социални, икономически, технически и политически (STEEP);

с. С помощта на информационни системи за подпомагане на вземането на решения в горското стопанство (DSS - SYBILA и Parmenides EIDOS) е оценено бъдещото изменение на тези фактори за период от 40 години, в резултат от прилагане на 12 различни лесовъдски системи от въздействия са **моделирани резултати от възпроизводството на екосистемните функции и услуги от горите** – дървесни (запас, годишно ползване, обща биомаса, обем на сухата биомаса и др.), недървесни (ползване на гъби, билки, горски плодове и др.), екологични (опазване на биологичното разнообразие, защита от ерозия на почвата, опазване на водите и др.), социални (създаване на заетост, развитие на туризъм, рекреация и др.);

d. **Разработени са 4 възможни сценария (варианти) за управление на горите**, като са обсъдени и приети с консенсус от заинтересованите страни цели и насоки за бъдещи действия, на база на моделираните резултати от тяхното прилагане;

e. **Разработени са „пътна карта“ и „система от политически действия“ на национално и местно равнище за постигане на желаните цели** за период от 40 години, включващи изменението на нормативната рамка и на стратегическите документи на национално и местно равнище, промяна във финансовите и информационните инструменти на горската политика;

f. **Реално са разработени и приети от съответните общински съвети Планове за развитието на горите** на територията на общините Тетевен, Велинград и Сърница, което е развитие на националния опит в областта на многофункционалното горско планиране. (публ. №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 72, 73, 74, 75, 77)

I.2. Научно – методически приноси свързани с многофункционалното стопанисване на горите и многофункционалното горско планиране

11. За първи път е направено обстойно проучване върху **общественото мнение и нагласа за природосъобразно стопанисване на горите** в България. Проведена е анкета в 9 града на България в организации извън горския сектор и сред населението, предимно неспециалисти. Представен е основния извод от проучването: „В неспециалистите (извън горския сектор), няма достатъчно ясна формулирана нагласа относно провежданите мероприятия за природосъобразно и устойчиво стопанисване на горите в България, главно (най-вече) поради обстоятелството, че информацията за тези мероприятия не достига до тях.” Направена е препоръка, че е необходима по-голяма разяснителна дейност сред обществото, публичност и прозрачност при провеждането на лесовъдските мероприятия в горите, за което горското ведомство следва да обърне по-голямо внимание. За това могат да подпомогнат и международните проекти и фондации, чиято основна дейност е свързана с горите. (публ. №39)

12. Направено е допитване, чрез анкетиране, на гражданите от община Белово **за управлението и стопанисването на горите на територията на общината и възможността да се пристъпи към залесяване на пустеещи и изоставени земеделски земи**. Разработена е анкетна карта с 16 въпроса и

варианти на отговори. Направено е проучване на общественото мнение за многофункционалното стопанисване на горите и възможностите за залесяване на изоставени земеделски земи с дървесни видове за създаването на нови гори сред 4 групи граждани. Изводите от проучването сочат, че твърде висок е процентът на гражданите, които нямат представа от собственост на горите. Висок е и процентът (45%) на тези които считат, че стопанисването на горите не е добро или не знаят нищо за това. Направен е извод, че в България изоставените и не използвани за земеделско ползване земи нараства. Преобладава мнението, сред анкетираните, че земеделските земи, които не се използват ще продължи да се увеличава и анкетираните приемат идеята за залесяването им като добра бъдеща инвестиция. Създаването на нови гори на пустеещите земеделски земи е една алтернатива за многофункционално стопанисване и ползване на земите в общината. Гражданското общество знае и иска да участва в МГП и процесите на управление и стопанисване на горите. Общият извод е, че гражданското общество има правилно отношение към използването на пустеещите земи за горски цели, но няма информация че тази промяна в предназначението може да бъде възможна и създаването на нови гори върху изоставени земеделски земи може да бъде финансово подпомагана. Гражданското общество не е информирано и няма познания за разработване на проекти за финансово подпомагане при създаването на нови гори върху общински поземлен фонд. (публ. № 58)

13. Изследвани са **процесите на многофункционалното стопанисване на горите и многофункционалното горско планиране** в Швейцария и някои страни от Европа, като Полша, Латвия, Бавария, Словения, Чехия, Русия и др. Направен е сравнителен анализ на заложените принципни положения и постановки при провеждането на стратегическото и оперативно планиране в горския сектор на тези страни – цели, нива на планиране, функции, разработване на стратегически и оперативни планове и това да се сравни със заложените в нормативните документи за развитие на горския сектор в България. Проучени са основните документи за горско планиране; принципите и нивата за горско планиране; съдържанието и начина на изработване на основните документи за планиране – програми за развитие, планове за развитие, горскостопански планове, горскостопански основи и пр. Представени са някои принципи на Швейцарския федерален закон за горите и е **направен сравнителен анализ с принципите на Закона за горите (1997)**. Предложени са някои от тези принципи, които могат да бъдат включени в процеса

на усъвършенстването на Закона за горите в България. Установява се, че провеждането на стратегическото и оперативното планиране в горския сектор, в някои страни от Европа, е доста по-гъвкаво и приложимо от това, което е разписано в ЗГ (2011). От примера на някои страни в Европа, може да се заимстват положителните практики и да се въведат в горскостопанския сектор на България. По този начин ще се избегнат допусканите в нормативната уредба за горите колизии с други закони, като Закон за регионалното развитие, Закон за устройство на териториите и др. Значителна част от опитът по МГП е удачно пренесен и внедрен в България, като принципите на многофункционалното горско планиране са залегнали в ЗГ от 2011 г. (публ. №№ 37, 38, 47, 49, 51, 79)

14. Направен е **задълбочен анализ на връзката между Многофункционалното стопанисване, Многофункционалното горско планиране и Закона за горите, Закона за регионалното развитие, Закона за устройство на териториите и Националната горска стратегия.** Представена е Концепцията за многофункционалното горско планиране (МГП) - цел, същност, значение и стратегическа ориентация. Направен е критичен анализ на залегналите в ЗГ и Национална горска политика и стратегия (НГПС) принципни постановки и решения, които имат отношение към МГП. **Анализирани са връзките между МГП и стопанисване на горите и залегналите принципи и постановки в ЗГ.** Предложени са **текстове за допълване на Закона за горите, свързани с МГП.** Анализирани са текстовете в НГПС относно включване на гражданското общество в управлението на горите и многофункционалното стопанисване на горите. (публ. №№ 18, 21, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 58, 65)

15. **Представени са добрите практики и научените уроци от прилагането на МГП в България,** като те са базата за разработването на новите насоки в управлението и стопанисването на горите в новото горско законодателство. Направени са сериозни изводи от 10-годишния период на функциониране на Българо-швейцарската програма за горите, като същите са публикувани и са взети предвид в разработването на новите стратегии, стратегически планове за развитието на горите и горския сектор, както и в ЗГ от 2011 г. Научените уроци от прилагането на МГП в България са представени на редица национални и международни форуми и са публикувани в наши и чуждестранни списания (публ. №№ 1, 2, 9, 15, 16, 45, 49, 51, 87, 88, 89, 90)

16. Проучена е връзката на Многофункционалното горско планиране с

многофункционалното стопанисване на горите, многофункционалното стопанство, многофункционалното лесоустройство, лесоустройственото планиране и природосъобразното стопанисване на горите. Проучена и установена е връзката между Областната стратегия за устойчиво развитие на горите и Националната стратегия за устойчиво развитие на горския сектор. **Разработена е Методика за Мониторинг и Оценка (M&O)** на изпълнението на Плановете за многофункционално стопанисване на горите с принципи, критерии и индикатори за мониторинг. Предложена е система за провеждане на етапите на вътрешен и външен мониторинг. Системата за мониторинг е апробирана в пилотните райони на общините Берковица, Вършец, Тетевен, Гърмен, Генерал Тошево, Крушари и др. (публ. №№ 1, 2, 9, 18, 52, 55, 57, 59, 65, 68, 72, 73, 74, 75, 92)

17. **Предложена и е апробирана система от критерии и показатели за разработване на Планове за многофункционално стопанисване на горите (ПМСГ)** на общинско ниво и областни планове и стратегии за устойчиво развитие на горите на територията на 17 общини и 1 област. Системата е доразвита и съобразена с изискванията на заложените принципни постановки за МГП в ЗГ (2011) за разработване на Планове за развитие на горите и горските територии, съгласно чл. 15 от ЗГ. Същата е апробирана в ПРГГТ на общините Велинград, Тетевен и Сърница в периода 2012-2015 г. Разработени са, за условията на горското стопанство на България, методически подходи и методи за многофункционално горско планиране, като основна функция на горската политика на страната. Натрупаният опит е представен на международни форуми и е оценен положително. (публ. №№ 1, 2, 41, 42, 49, 51, 54, 65, 74, 75, 87, 89, 90)

18. Разработен е **модел на Планове за развитие на горите и горските територии на ниво община**, в съответствие с изискванията на новото горско законодателство. Доразвита е и е предложена методика за разработване на ПРГГТ, която включва елементите на плана. Представени са изискванията за представяне на биологичното разнообразие, лесовъдските системи прилагани в горите на общината, както и проблемите и достигнатите нива на сертификация. Предложена е и е експериментирана на практика процедурата по определяне на приоритетите за развитие на горите и горския сектор, която се базира на определените функции на горите и предложенията на заинтересованите страни. Моделът представлява ново виждане по стратегическото планиране на общинско ниво, като в основата му стоят Плановете за многофункционално стопанисване на горите (ПМСГ), разработени за

13 общини (Берковица, Вършец, Тетевен, Генерал Тошево, Крушари, Несебър, Гърмен, Батак, Пещера и др.). Новият формат на Плановете за развитие на горите и горските територии е съобразен с изискванията на ЗГ (2011) и е експериментиран в три общини – Тетевен, Велинград и Сърница. Плановете са разработени по линията на проект Интеграл и са приети през 2014 и 2015 г. от общинските съвети. Разработена е Матрица на обобщените искания и необходимите политически действия за развитие на горите на територията на общината. (публ. №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 72, 73, 74, 75, 77, 131, 132, 133)

19. Разработени са и са предложени за условията на горското стопанство на България методически подходи и методи за многофункционално горско планиране, като основни насоки за развитие за горите и горските територии, като основна функция на горската политика. Проучени са връзките между МГП и останалите стратегически документи за развитие на горския сектор. За условията на България е разработен алгоритъм за прилагане на метода на участие на заинтересованите страни в процеса на многофункционално горско планиране, като са пренесени и наложени за нашите условия добри европейски практики. Резултатите са докладвани на научни и научно-практически форуми и са получили положителна оценка. Изводите са използвани при разработването на нормативните документи за горите на Р. България. (публ. №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 51, 54, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 87, 88, 89, 90)

20. По линията на ОП „Административен капацитет – 2007-2013” проект „Стратегическото планиране в българските гори – гарант за ефективно управление и и устойчиво развитие” е **разработена Методика за разработване на Областни планове за развитие на горите и горските територии, която е публикувана в „Наръчник за разработване на Областни планове за развитие на горски територии”**. Определени са ресурсните основи на стратегическото планиране на горските територии в съответната административната област. Определени са целите на управление на горските територии и на ловното стопанство; предложени са критерии и индикатори за функционалното зонироване на горските територии в административната област; посочени са условията и препоръките за осъществяване на дейността и на мониторинга. Представена е адаптирана система за мониторинг. Определени са обществените екосистемни ползи и плащания за тях. Посочени са стъпките за направа на анализ и препоръки за превенция и противодействия за незаконни посегателства в ГФ и на природни бедствия и аварии. (публ. №№ 1, 2, 26,

53, 56, 104, 105)

21. Изследван е екологичният, икономически и социален потенциал на горските територии за устойчивото развитие на общините Тетевен, Велинград, Гърмен, Берковица, Вършец, Генерал Тошево, Крушари, Несебър и Батак. Това развитие е разгледано на фона на грижите за опазване на природните дадености и устойчивото развитие на горските екосистеми. Изследванията са част от разработените и приети от ОС на общините ПМСГ. Основните приноси в изследването са в изясняване на ролята на лесовъдските системи за стопанисване при МФСГ. (публ. №№ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 46, 52, 56)

22. Проучено е значението на социално-икономическото партньорство за ефективна местна и регионална политика, управлението на човешките и природни ресурси чрез обучение по многофункционално горско планиране. Проучени са възможностите и са дадени насоки и препоръки за професионалното обучение в горите, като основа за многофункционално, устойчиво и природосъобразно стопанисване на горите. (публ. №№ 19, 20, 22, 53, 98)

I.3. Научно – методически приноси свързани с качество на управление на процесите в организациите в горския сектор.

23. Проучени са проблемите пред сертификацията на горите и горските територии в България. Посочени са възможностите за прилагане на ISO стандартите в горския сектор, като са описани предизвикателствата и предимствата от въвеждането им. Посочва се, че сертифицирането по този стандарт е начин за задоволяване на доверието на потенциалните и реалните клиенти от целия свят. Разгледани са причините за забавянето на процесите на сертификация в горския сектор, като на първо място се сочи, че държавата не прави достатъчно за да се наложи тази сертификация. Освен опитите да се направи раздел в Закона за горите, отнасящ се за т.нар. „Горска сертификация” почти нищо не се предприема в тази посока. Втората причина е, че въвеждането на сертификацията е определено със ЗГ (2011) да стартира от 01. 01. 2016 г. Препоръчва се разделът в ЗГ (2011) да се наименова „Сертификация в горите и горския сектор”, вместо „Горска сертификация”, като по този начин ще се включва сертификацията по всички стандарти, а не само тези за сертифициране на гори и горски територии по FSC или PEFC. Направени са конкретни предложения за включване на нови текстове в този раздел, като същите са обосновани. Посочени са положителни примери за сертифицирани горски и ловни

стопанства по ISO и по FSC.(публ. №№ 24 25, 48 и 50)

24. Разработена, внедрена и е сертифицирана Система за управление на качеството за **Регионална дирекция по горите** – за РДГ-Ловеч и РДГ – Стара Загора

25. Разработена, внедрена и е сертифицирана Система за управление на качеството на **Учебно опитно горско стопанство (УОГС)** – за УОГС - Юндола и УОГС - Петрохан

26. Разработена, внедрена и е сертифицирана Система за управление на качеството на **Териториално поделение на Държавно горско стопанство** – за ТП ДГС-Селище, Гърмен, Дупница, Кресна, Етрополе, Троян, Варна

27. Разработена, внедрена и е сертифицирана Система за управление на качеството на **Териториално поделение Държавно ловно стопанство** – за ТП ДЛС- Дикчан, с. Сатовча, Шерба- с. Старо Оряхово;

28. Разработена, внедрена и е сертифицирана Система за управление на качеството за **Лесоустройствена фирма** – „Пролес инженеринг” ООД

29. Разработени, внедрени и е сертифицирани са Система за управление на качеството за **Дърводобивни и дървообработващи фирми**- над 20 бр. – „ТОПЛЕС” ЕООД гр. Дулово; „Върбица лес груп” ЕООД гр. Гоце Делчев; „ГОРПРОМИНВЕСТ” ООД с. Вресово община Руен и др.

Системите за управление на качеството (СУК) са внедрени в съответните горски, ловни и учебни стопанства, регионални дирекции по горите, горски фирми и професионалната гимназия по горско стопанство гр. Велинград. Всички са сертифицирани по стандарт ISO 9001:2008 и ежегодно преминават през контролни или ресертификационни одити.

30. Направени са сравнителни анализи на управлението на качеството в проектантски фирми, в РДГ, както и на ТП ДГС, ТП ДЛС сертифицирани и по двете системи - ISO и FSC. Проучени са въпросите за груповата сертификация. Препоръките от тези изследвания са залегнали в ЗГ (2011) в раздел „Горска сертификация). Резултатите от тези проучвания са приложени в практиката, като броят на сертифицираните стопанство, фирми и организации непрекъснато се увеличава. (публ. №№ 48, 50, 60, 61, 62, 69)

31. Разработени са учебни материали за подготовка и наръчници за практическо използване (публ. №№ 17, 24, 25, 48, 50, 102)

II. НАУЧНО- ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

На базата на проведените изследвания и получените резултати са правени предложения под формата на проекти, публикации и/или експертни становища, както и участие и/или ръководство на работни групи по разработване на нормативни и стратигически документи, като са разработени проекти за законови и подзаконови нормативни актове, стратигически документи и др. Тези документи са приети от съответните нива на държавната горска администрация и са публикувани. Тези становища и проекти се отнасят за нормативно уреждане на различни взаимоотношения в системата на горското стопанство на България. Становищата и проектите са представяни и разглеждани на различни форуми (пред НС, МС, Колегиум на МЗХ, пред НУГ, сега ИАГ), като основно са по въпросите на стопанисването на горите, разработването на Закона за горите, наредбите към него и указания, правилници и пр.

Списъкът е посочен в Удостоверение № С-82 от 08. 10. 2014 г. на ИАГ; както и в други удостоверения и Заповеди за участия, приложени като документи в тази процедура.

Посочени са 35 бр. приети разработки и участия в разработване на Закон за горите, Закон за възстановяване на собствеността върху горите и земите от горския фонд, наредба за сечите в горите, концепции за стопанисване на горите – частна и общинска собственост, концепция за обучение и консултиране на собствениците на недържавните гори в България; Билатерална програма за сътрудничество в сектор горско стопанство между България и Швейцария; Национална концепция за опазване на горите от пожари; наръчник за разработване на областни планове; СУК на РДГ, ТП ДГС/ДЛС, горски фирми и пр.

По важни приноси от тези разработки са:

32. С приемането на ЗГ (2011) в чл.101 ал. 3 е разпоредено на Министъра на земеделието и горите да приеме Наредба за сечите. Представени са текстове за подобряване на Наредбата, за да се избегнат пропуски, неточности и съответно да се предложат и допълнения. Предложенията са направени на основата на опита и познанията в областта на стопанисването на горите. Предложени са текстове за включване на нова алинея 7 към чл. 7 - „Общи правила при провеждане на отгледните сечи“. Дадени са предложения за допълване на текста за провеждането на пробирките. Направени са предложения за раздел II-Възобновителни сечи и чл. 24 и 25. Подготвени са текстове за промени в разделите – Методи за провеждане на

отгледните сечи; Маркиране на насажденията за сеч; други сечи и Условия и ред за издаване на разрешително. Целта на предложенията е своевременно да се отстранят пропуските в Наредбата, като се предизвика разглеждане и дискусия в работната група.(публ. № 101)

33. НАРЕДБА № 33 от 30.07.2004 г. за видовете сечи и методите за тяхното провеждане. С Наредбата се определят видовете сечи, които ще се провеждат в горите на Република България, и методите за тяхното провеждане. Наредбата се прилага за всички гори независимо от тяхната собственост. Описани са видовете отгледни и възобновителни сечи и целта, която следва да се постигне с провеждането им. Нов момент в разработването на тази Наредба е Глава Втора – Трансформация на горски насаждения и Глава Трета- Допълнителни лесовъдски мероприятия. Наредбата е основополагащ документ за провеждане на лесовъдските дейности при стопанисването и ползването на горите.(публ. № 103)

34. Закон за горите Обн., ДВ, бр. 19 от 8.03.2011 г., този закон урежда обществените отношения, свързани с опазването, стопанисването и ползването на горските територии в Република България, с цел гарантиране на многофункционално и устойчиво управление на горските екосистеми. Определени са целите на закона, като повечето от тези цели са насочени към многофункционалното стопанисване на горите, като: осигуряване на възможности за отдих на населението и подобряване на условията за рекреация; постигане на баланс между интересите на обществото и собствениците на горски територии; подпомагане и насърчаване на собствениците на поземлени имоти в горски територии. Новото в ЗГ е, че са определени нови функции и категоризации на горите и горските територии. Определени са трите нива на горско планиране, респективно и разработваните стратегически документи за развитие на сектора на съответните нива, тяхното приемане и др. Определено е съдържанието стратегическите документи на национално ниво (Национална стратегия и Стратегически план); на областно ниво (Областен план за развитие на горските територии) и на местно ниво – Горскостопански планове и програми. В Чл. 15. (1) на ЗГ е регламентирано разработването на досегашните ПМСГ, като текста гласи "В общинските планове за развитие, съгласно Закона за регионалното развитие, се разработва раздел за развитието на горските територии, който е съобразен със съответния областен план за развитие на горските територии. Новите моменти в ЗГ, относно многофункционалното стопанисване на горите е свързано с разработките за провеждане на Национална инвентаризация и Горската сертификация. Разработена

е и глава Екосистемни ползи и услуги от горите, както и по нов начин е разгледан въпросът с частната лесовъдска практика. Нов момент е Глава петнадесета, където са представени „Професионално обучение, квалификация и преквалификация“. Всички тези нови моменти в ЗГ са резултат от натрупаният опит по въвеждането на природосъобразното, устойчиво и многофункционално стопанисване на горите преди приемането на ЗГ. (публ. № 104)

35. НАРЕДБА № 8 от 05.08.2011 г. за сечите в горите (2011). Целта на тази наредба е да се определят: 1. видовете сечи и методите за тяхното провеждане; 2. условията и редът за провеждане на сечите; 3. правилата за маркиране на насажденията, предвидени за сеч, и изготвяне на съпровождащите документи; 4. условията и редът за издаване на разрешителното за сеч; 5. системата от режими и мерки за стопанисване на горите, попадащи в горските типове природни местообитания, включени в европейската екологична мрежа Natura 2000. Сечите са лесовъдски дейности, които се провеждат с цел подобряване състоянието на горите, възобновяване, запазване на генетичните ресурси, добив на дървесина, както и запазване и увеличаване на основните функции на горите. Сечите се провеждат при спазване на принципите за природосъобразно, многофункционално и устойчиво стопанисване на горите и изискванията за поддържане, опазване и възстановяване на биологичното разнообразие в тях. Наредбата е основополагащ документ при стопанисване и ползване на горите и горските територии. (публ. № 105)

36. Българо-швейцарска програма за горите (БШПГ/BSFP) е билатерална програма, ратифицирана от Народното събрание на Р. България, за сътрудничество между Швейцария и България в областта на устойчивото стопанисване на горите. Програмата протича в три фази от 1997 до 2007 г., като с изпълнението на тази 10-годишна програма се подпомага въвеждането в България на многофункционалното горско планиране, устойчивото и природосъобразно стопанисване на горите. Чрез програмата са разработени теоритичните основи на многофункционалното стопанисване на горите, учебни програми и планове, въведена е мобилната форма за обучение на горски работници и инструктори в дърводобива, разработени са Планове за многофункционално стопанисване на горите в 13 общини и 1 бр. Областна стратегия. Подпомогнато е методически, финансово и материално развитието на докторските тези на 17 докторанти от ЛТУ, ИГ-БАН и практиката. (публ. №№ 1, 2, 9, 106, 107)

III. ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

37. Направена е оценка за **необходимостта от обучение на горските работници**, провеждащи дейностите в горите, както и разработването програми за обучение. Разработена е утвърдена е Учебна програма за обучение на горски работници и инструкции за работа в дърводобива и за придобиване на професионална квалификация за работа с бензиномоторни триони и хресторези. Определени са институциите, които имат право и които ще провеждат обучението на работниците и инструкторите. Представени са въпроси по разработване на учебните планове; провеждането на обучението; мониторинг на обучението; контрол на обучението и издаването на лицензите за правоспособност за работа с БМТ и хресторези от страна на КТИ при МЗГ. Направено е заключение, че многофункционалното стопанисване на горите започва от обучението на най-ниското ниво - работници и инструктори по провеждане на дейностите в горите. От една страна това води до оптимизиране на мерките за здравословни и безопасни условия на труд, а от друга за намаляване на повредите в горите, намаляване на инциденти и злополуки и от там за екологосъобразното и устойчиво стопанисване на горите. Създадени и оборудвани са три Мобилни центрове за обучение на работници и инструктори. БШПГ е предоставила тези МЦО на ЛТУ, ПГГС гр. Тетевен и ЛТГ гр. Банско. Обучени и са получили правоспособност над 3 000 работници. (публ. № 22)

38. Разработени са **материали за обучение и самоподготовка** на работници и служители по горите за извършване на дейностите в дърводобива и горския сектор. (публ. №№ 19, 20, 22)

39. За нуждите на ЦПО КЪМ СНЦ „СДРУЖЕНИЕ ЗА ЕТНОКУЛТУРЕН И ТУРИСТИЧЕСКИ ОБМЕН – СЪРНИЦА” са **разработени и учебни материали** под формата на презентации и текстови материал за обучение на курсисти по одобрената учебна програма на тема “Лесовъдство - традиции и предизвикателства”. Учебните материали са представени на диск, който се предоставя на курсистите за обучение. Проведени са 10 бр. курс-обучения (теоритични и на терена) на курсисти за стартиране на нов бизнес, с общ хорариум 300 часа, като са обучени 200 курсисти на горепосочената тема.

IV. ПРИНОСИ В УЧЕБНО-ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА РАБОТА

40. **Разработени са Учебни програми** по следните дисциплини и ОКС
Разработени учебни програми за ОКС Бакалавър – 2 бр.

Разработени учебни програми за ОКС Магистър – 5 бр.

Разработени учебни програми за Учебни практики – 2 бр. (1 бр. за ОКС Бакалавър и 1 бр. за ОКС –Магистър)

Всички Учебни програми са своевременно обновявани, което е представено в последващата справка.

ОКС – Бакалавър

„Стопанисване на горите” (задължителна) за студентите Факултет „Стопанско управление” от ОКС “бакалавър”, спец. “Горско стопанство”, 3 курс, редовно обучение. (обновена, 2014). спец. “Горско стопанство”, 3 курс, редовно обучение. Приета с протокол № 6 от 30. 05. 2006 г. ; Актуализирана с протокол № 10 от 24. 01. 2013 г. ; актуализирана с протокол № 11 от 08. 10 . 2013г. (обновена, 2014).

- **“Системи за управление на качеството в туризма”** (задължителна) за студентите от Факултет „Стопанско управление”, ОКС “бакалавър”, спец. “Алтернативен туризъм”, 4 курс редовно обучение.(Обновена, 2013)

ОКС-Магистър

“Многофункционално стопанисване на горите” (задължителна) за студентите от Факултет „Горско стопанство”, ОКС “магистър”, спец. “Горско стопанство”, 1 курс, редовно и задочно обучение. Приета от ФС на ФГС с протокол № 17/23.11.2008 г. Обновявана е 4 пъти до 2016 г., Актуализирана от КС на катедра „Лесовъдство“ с протокол № 1/29.09.2009 г ; Актуализирана от КС с протокол № 9 / 19. 05. 2014 г.; Актуализирана от КС на катедра „Лесовъдство“ с протокол № 3 от 13. 10. 2014 г.

“Системи за управление на качеството” (задължителна) за студентите от Факултет „Стопанско управление” от ОКС “магистър”, спец. “Горско стопанство”, 1 курс, редовно обучение. Протокол № 11 от 08. 10. 2013 г.

“Управление на качеството” (факултативна) за студентите от Факултет „Горско стопанство”, ОКС “Магистър”, спец. “Стопанисване на горите”, 1 курс, редовно и задочно обучение. Приета от катедра Лесовъдство с протокол № 1 от 29. 09. 2009., протокол № 17 от 13. 10. 2009 г., Актуализирана от катедра Лесовъдство с протокол № 9 от 13. 03. 2014 г.

„Устойчиво използване на земеползването (модул Многофункционално стопанисване на горите)” задължителна, за студентите от ФЕЛА, ОКС „магистър” 1 курс, редовно обучение.

“Системи за управление на качеството в туризма” (задължителна) за студентите от Факултет „Стопанско управление”, ОКС “бакалавър”, спец. “Алтернативен туризъм”, 4 курс редовно обучение. (обновена 2013 и 2015) Актуализирана - протокол № 3 на ФСУ от 27. 01. 2015 г.

“Системи за управление на качеството” (задължителна) за студентите от Факултет „Стопанско управление” от ОКС “магистър”, спец. “Горско стопанство”, 1 курс, редовно обучение. (обновена 2013)

Коплексна учебна практика по „Стопанисване на горите” с III курс, IV семестър, бакалавърска степен Факултет „Стопанско управление”. Разработена и приета м. Ноември 2008 г.

Учебна практика по „Управление на горското стопанство” – ОКС Магистър 1 РО и ЗО, 1-ви курс. Приета с протокол на ФГС № 20 от 26. 01. 2010 г.; Актуализирана с протокол от катедра Лесовъдство с протокол № 4 от 18. 02. 2016 г.; Актуализирана с протокол на ФГС № 2 от 01. 03. 2016 г.

41. **Разработен е учебник по дисциплината „Стопанисване на горите”**, („Учебно помагало по Общо лесовъдство” (2004), в който са адаптирани, за нуждите на обучението, основите на теорията на стопанисването на горите, съвременните концепции за устойчиво развитие и опазване на горите и горските територии. Учебникът представя основните въпроси за биологията на горите и методите за стопанисване на горите. (публ. № 14)

42. **Разработена е монография**, както и брошури и учебни помагала и учебници за нуждите на многофункционалното стопанисване на горите, посочени в Списък 1, 2 и 3. (публ. №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 18, 21, 23, 26, 27, 28)

43. Създаден е учебен филм „Многофункционално стопанисване на горите” за обучение на студенти и курсисти по Многофункционално стопанисване на горите и многофункционално горско планиране. Разработени са материали по МГП, като подлистници на в. Фактор относно Многофункционалното стопанисване, полезащитните горски пояси, издънковите гори и пр. в тираж по 1 000 бр. Същите се предоставят на студентите за обучение. (16)

44. Разработени са учебни материали и за дисциплините Управление на качеството и Системи за управление на качеството и сертификацията в горския сектор. Рецензиран и в процес на дообработка е учебник „Управление на качеството в горския сектор. (публ. №№ 17, 24, 25)

31. 05. 2016 г.

Подпис:

